

Literatura de azi

**Ce s-a întâmplat în literatura română după Revoluția din decembrie 1989? Starea și valoarea literaturii de astăzi. Mecanismele cenzurii ideologice și deplina libertate de creație. Turnul de fildeș și problemele societății. Autori dispăruți, autori recuperați, scriitori noi. Tineri poeți: Constantin Acosmei, Marius Ianuș, Ruxandra Novac, Ștefan Manasia
Tineri prozatori: Răzvan Rădulescu, Dan Lungu, Sorin Stoica, Filip Florian
Ego-literatura și critica ei. Analize pe text și contextualizări.**

Literatură și ideologie comunistă

- Cine au fost și ce au făcut liderii politici și activiștii comuniști în intervalul 1945-1989? Cum a reușit „sistemul” să se impună în fața a milioane de oameni? Cît de mult a fost influențată literatura perioadei Dej și a „epocii Ceaușescu” de ideologia politică a comunismului? Care sînt mecanismele educative ale culturii comuniste? Au existat „literatura adevărată” și „rezistența prin cultură”? Activiști, metodiști, securiști – cum „operau” agenții de influență ai comunismului? Viața și opera scriitorului în comunism: reguli, norme, înțelegeri contractuale. „Productivitatea muncii”: cum îți se publica o carte? Cît, cum și ce recuperăm astăzi din literatura perioadei comuniste?
- Studenții anului II Litere sînt invitați să descopere și să ofere răspunsuri la aceste întrebări în cadrul unui curs opțional de literatură română și ideologie cultural-politică. Incursiunea în lumea mutațiilor și mutanților culturali ai comunismului îi va purta pe toți cei interesați în zone diverse ale trecutului: de la „fenomenul Pitești” la demolările “epocii de aur”, de la literatura manualelor școlare la textele antologiilor omagiale și de la “reportajele” lui Monciu-Sudinski la proza-document a generației '80.

Doi experimentalisti postmoderni: Mircea Nedelciu și Gheorghe Crăciun

Despărțindu-se de neomodernism, literatura română postmodernă caută soluții cât mai ingenioase de reflectare a realității în text și de deschidere a textului către public: un nou experimentalism – efervescent, divers, ludic. Cursul prezintă contribuțiile în materie ale liderilor primului „val” postmodern lansat în proza românească în anii 1980, Mircea Nedelciu și Gheorghe Crăciun. Excepționali scriitori și totodată remarcabili esești, ei au propus simultan o practică și o teorie a textului postmodern. Cu sprijin în eseurile lor programatice, cursul urmărește traseele prozastice ale celor doi autori prin analize aplicate, de la *Aventuri într-o curte interioară* și *Acte originale/copii legalizate la Femeia în roșu și Pupa russa*.

Bibliografie:

Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, vol. IV, Editura Cartea Românească, București, 1989
Monica Spiridon, Ion Bogdan Lefter, Gheorghe Crăciun, *Experimentul literar românesc postbelic*, Editura Paralela 45, Pitești, 1998
Mihaela Ursa, *Gheorghe Crăciun. Monografie*, Editura Aula, 2001
Al.Th. Ionescu, *Mircea Nedelciu. Monografie*, Editura Aula, 2001

Facultativ:

Ion Bogdan Lefter, *7 postmoderni: Nedelciu, Crăciun, Müller, Petculescu, Gogea, Danilov, Ghiu*, Editura Paralela 45, Pitești, 2010
Ion Bogdan Lefter, *O oglindă purtată de-a lungul unui drum. Fotograme din postmodernitatea românească*, Editura Paralela 45, Pitești, 2010

Avangarda de ieri, azi

Cursul pune în discuție conceptul de avangardă pornind de la aceea istorică (în contextul ei european de apariție) pînă la formele de neo-avangardă, de experimentalism postbelic și, mai departe, spre ultimul avatar al avangardei, postmodernismul. De la Tristan Tzara, Urmuz, Ionathan X Uranus și Gellu Naum, la postmoderni ca Florin Iaru și Mircea Nedelciu și pînă la scriitorii tineri de azi. Nu este vorba doar despre ideologii și estetici, ci și despre avangarda ca atitudine, ca expresie a unui mod de a fi. Cursul nu-și propune o sistematică a avangardei, ci o rediscutare a culturii revoltei, a culturii „nealiniată” (cu un termen al lui Gellu Naum).

Discuțiile vor fi însoțite de încercări de scriere creatoare pornind de la textele de care urmează să ne ocupăm.

Literatură și Gulag. Scriitori în procese politice. Scriitori în arhivele Securității

Cursul își propune să exploreze multiplele fațete ale relației dintre fenomenul literar (și, în sens larg, cultural) și mecanismele de represiune din perioada comunistă. Vor fi examinate, deopotrivă, atitudinile de rezistență etică și artistică ale scriitorilor și atitudinile de compromis.

Cursul se va structura, cu precădere, pe studii de caz: procesele politice ale scriitorilor (procesul “Rugului aprins”, procesul “Noica-Pillat”, mișcarea Goma și Carta 77 etc); dosare de urmărire informativă, dosare de “rețea”. Se va pleca nu doar de la analiza literaturii universului concentraționar (Ion Ioanid, Paul Goma, N. Steinhardt, Virgil Ierunca ș.a.) ci și a documentelor din arhivele C.N.S.A. S.

Evaluare: - un referat având ca temă relațiile dintre literatură și Gulag (studii de caz)

- participarea la discuțiile de la curs.

Lecturi, cărți și cititori în România comunistă

Cercetările consacrate lecturii, cărții și cititorului în cultura română din a doua jumătate a secolului XX au avut în atenție mai cu seamă instituția cenzurii, procesul de epurare a publicațiilor socotite primejdioase sau indezirabile, fondurile speciale sau secrete ale bibliotecilor etc., și mai rar practicile de lectură caracteristice și ipostazele / reprezentările predilecte ale cititorului (sau ale “comunităților interpretative”).

Cursul de față își propune să investigheze, pe cât posibil, câteva avataruri ale lectorului “empiric” din perioada postbelică pornind mai cu seamă de la amănunte, curiozități, aspecte periferice și în aparență prea puțin relevante. În acest demers se vor dovedi utile atât mărturiile autobiografice ale unor cititori “profesioniști” (de la Ion Vianu și Matei Călinescu, la Radu Cosașu, Herta Müller sau Norman Manea), cât și anchetele jurnalistice, scenele de viață cotidiană, notițele despre tiraje, ediții, întâlniri cu cititorii ș.a.m.d., regăsite la rubrica *Faptul divers* a gazetelor culturale din epocă. Toate acestea ne vor permite să stabilim conexiuni cu “imaginea socială a cărții” (pentru a împrumuta formula din titlul unui volum recent consacrat spațiului ex-sovietic: *The Space of the Book. Print Culture in the Russian Social Imagination*).

Așadar, unul dintre obiectivele fundamentale ale cursului va fi, pe lângă identificarea celor mai importante funcții ale lecturii în perioada comunistă, plasarea ei în relație cu controversata temă a rezistenței/ supraviețuirii prin cultură.

Surprinzător poate părea astăzi că multe dintre rolurile respective se dovedeau adesea variabile, chiar în cazul unuia și aceluiași cititor, în funcție de situația concretă în care se găsea (în interiorul sferei private predominant era rolul evazionist, în vreme ce sfera publică încerca să accentueze cu precădere dimensiunea educativă și “formativă” a lecturii). De prisos să subliniem că printre consecințele acestor tensiuni s-a numărat exacerbarea funcțiilor existențiale și terapeutice ale lecturii, așa cum dovedesc multe mărturii autobiografice privind lectura în context totalitar.

Fabula și fabulosul în cultura veche românească

Cursul pe care îl propunem încercă să schițeze un posibil traseu al modului cum se transforma, în cultura românească premodernă, povestea în ciudăție, fabula în fabulos. Oamenii citeau o seamă de istorii, traduse din arii culturale îndepărtate, adaptate și copiate, pe care Hașdeu, așa cum știm, le-a cuprins sub denumirea de cărți populare. În 1883, Moses Gaster credea că ele constituie materia din care au luat naștere toate basmele culturii europene. Astăzi, unele nu ne spun mare lucru, iar altele ne par din prea imediata noastră irealitate ca să mai zăbovim cu gândul asupra lor.

Poate că, în loc să le subsumăm unor taxonomii și structuri, ceea ce ar trebui pentru a le întui menirea ar fi doar să le așezăm într-o anumită succesiune ori într-o anumită perspectivă, ilustrând astfel o *forma mentis*. Dacă am porni, să zicem, de la lumea povestită în răspăr de un personaj pocit precum Esop și am privi întunericul ca pe singura posibilitate de descriere a luminii, în spiritul scrierilor Sfântului Dionisie Areopagitul?

Nu există, desigur, înțelegere absolută; și totuși, când și-a notat *Cugetările*, Pascal credea că, citite într-o anumită ordine, ele ar trebui să formeze un tom al cunoașterii desăvârșite.

Discuția finală, cu rol de evaluare, va releva în ce măsură cele dezbătute de-a lungul semestrului pot fi de folos fiecăruia în diferitele cercetări pe care își propune să le abordeze.

Narație și descriere în textul literar

Cursul tratează o temă specifică ținând de Teoria textului. În partea introductivă, narația și descrierea - elemente compoziționale esențiale - sunt încadrate în ansamblul celorlalte componente ale structurii textuale. Atât narația, cât și descrierea, sunt definite și analizate având în vedere statutul lor în textul literar și valorile stilistice implicite. Se tratează, astfel, persoana, timpul, modalitatea etc. (pentru narație), precum și structurile lexico-semantice și gramaticale (pentru descrierea literară). Ample analize de text contribuie, de asemenea, la schițarea unei stilistici diacronice a textului literar.

Evaluare: 50% - referat privind problemele tratate la curs; 50% - prezență activă la discuții.

Discursul raportat

***Discursul raportat* are ca obiective prezentarea, discutarea și ilustrarea teoriilor referitoare la DR - perspectiva tradițională și achizițiile moderne în domeniul raportării, a principalelor tipuri de discurs (direct, indirect, indirect liber și narativizat) și a speciilor acestora, precum și a elementelor care funcționează ca declarative, în limba vorbită și în limba literară.**

Vechi texte lingvistice românești

Cursul are ca obiectiv prezentarea celor mai vechi scrieri lingvistice românești, dicționare și scrieri gramaticale anterioare secolului al XIX-lea, necunoscute studenților filologi. Originea textelor, structura lor și obiectivele urmărite de autori, concepția lingvistică de bază și, nu în ultimul rând, terminologia specifică lor sunt descrise în corelație cu dezvoltarea scrisului literar românesc și cu normarea limbii române literare vechi. Sunt urmărite în această prezentare și etapele de constituire a concepției, respectiv a terminologiei lingvistice românești moderne, în trecerea de la modelele sud-est europene la modelul latino-roman.

Evaluarea se face pe baza unor referate întocmite în urma cercetării de către studenți asupra unora dintre scrierile lingvistice prezentate (50%) și prin colocviu final (50%).

Circumstanțialele

Cursul abordează următoarele probleme:

- diferențe între complemente și circumstanțiale, conform criteriilor sintactice, semantice și pragmatice;
- sensuri circumstanțiale realizate sintactic prin complemente și prin circumstanțiale propriu-zise;
- clasele de substituție ale circumstanțialelor;
- caracteristici semantice și pragmatice ale circumstanțialelor;
- construcții circumstanțiale specifice care se individualizează și prin implicaturi;
- evoluția unor circumstanțiale spre clasa marcătorilor discursivi;
- realizări metaforice și metonimice ale circumstanțialelor;
- aspecte stilistice și discursive ale circumstanțialelor.

Evaluare: 30% participarea activă la cursuri și la seminarii; 70% examen scris, unde se vor da câteva întrebări teoretice și se va face o analiză după o metodă mai amplă, în care aspectele sintactice, semantice, pragmatice, discursive și stilistice să fie interrelaționate.

Concepte de lingvistică modernă

Cursul este o introducere în modul de a gândi faptul lingvistic în cadrul lingvisticii moderne. Se discută fenomene precum grupul (cu realizările sale exo- și endocentrice), constituența, relațiile care întemeiază ideea de grup, subcategorizarea și valența, dar și fenomene sintactico-semantice fără corespondent în gramatica tradițională (control, ridicare, amalgamarea argumentelor).

Elemente de analiză a textului. Forme ale dialogului interior

Cursul își propune să descrie (cu metodele stilisticii și ale retoricii) principalele structuri textuale prin care se manifestă dialogul interior. Vor fi avute în vedere aspectele intersubiectivității cu cititorul, formele dialogului implicit cu alte opinii, structurile dialogale dublu adresate (care presupun relația simultană a textului cu alte opinii și cu cititorul), precum și formele complexe bazate pe reorganizarea dialogică a altor discursuri.

Evaluare : 50% prezență și participare la discuții + 50% rezultatul evaluării finale.

Sintaxă romanică

Cursul are două obiective majore: (i) familiarizarea studenților cu câteva puncte de reper ale sintaxei limbilor romanice; (ii) discutarea comparativă a acestor date și prezentarea unor modalități de analiză diferite, din perspectiva gramaticii de tip GB (N. Chomsky, *Lectures on Government and Binding*, 1981) și din perspectiva Programului Minimalist (N. Chomsky, *The Minimalist Program*, 1995), mai ales a problemei parametrilor care stau la baza variației interlingvistice. Fiecare curs este conceput ca o prezentare a trăsăturilor sintactice ale unei varietăți romanice și, în funcție de specificul fiecărei limbi/dialect, se vor discuta aspecte teoretice precum: ordinea cuvintelor, subiectul nul, subiectul formelor nonfinite, control, auxiliarele, *verb movement*, *binding* etc.

*Autobiografic și autobiografie
în opera lui Marin Preda*

Cursul investighează raporturile dintre textele de ficțiune și cele non-ficționale ale lui Marin Preda prin prisma distincției dintre autobiografic (fapte biografice punctuale sau implicite) și autobiografie (totalizare explicită a „vieții”). În exegeza lui Preda, textele non-ficționale sunt considerate, de regulă, anexe documentare ale textelor de ficțiune, pornind de la ideea că un scriitor se exprimă pe sine într-un mod mai personal sau mai profund în creația sa artistică prin comparație cu „mărturisirile” (inevitabil autocenzurate) pe care le poate face într-o autobiografie convențională. Scopul cursului este de a relativiza acest punct de vedere, arătând că între cele două serii de scrieri există raporturi intertextuale mai complexe și mai nuanțate.

Câte cuvinte încap într-un text? Despre măsurile literaturii

De la îndemnul lui Heliade Rădulescu („Scrieți, băieți, orice, numai scrieți!”) până la mărturisirea provocatoare a lui Caragiale („v-am scris lung pentru că n-am avut timp să scriu scurt”), de la teoria lui E.A. Poe (atenția cititorului unui poem slăbește după 100 de versuri) până la pragul fixat de E.M. Forster (romanul trebuie să aibă de la 50.000 de cuvinte în sus), problema dimensiunii ideale a textului literar i-a preocupat deopotrivă pe scriitori și pe teoreticienii literaturii. Vom măsura marginile și ritmul de creștere al prozei, de la povestirea scurtă la romanul-fluviu, și poeziei, de la haiku-uri la *Cantos*, vom discuta despre constrângerile scrisului la comandă, cu număr fix de cuvinte, până la procedee și tehnici care limitează sau fac să prolifereze nedefinit discursul literar. Bibliografia teoretică a cursului selectează cele mai importante teorii clasice și moderne ale operei literare și se oprește la teoreticieni contemporani ca Franco Moretti și Virgil Nemoianu, iar corpusul de lucru include scriitori ca Urmuz, Kafka, Borges, Munro, Dickens, Balzac, Mallarmé, Pound, Cărtărescu.

Teoria câmpului literar și spațiul românesc. Posibilități de aplicare

Organizat ca un atelier de lectură de texte, cursul propune o analiză a teoriei câmpului literar și a metodei sociologice a lui Pierre Bourdieu, precum și o discuție despre relevanța și posibilitățile de aplicare a teoriei câmpului literar, a instituțiilor literare și a identității scriitorului în spațiul literar românesc (cu deosebire cel inter- și postbelic).
Evaluare: verificare scrisă (comentariu al unui fragment din *Regulile Artei* - exprimarea unei opinii critice) – 60%; participare la discuțiile din atelier – 40%.

Mituri în romanul contemporan

Cursul include următoarele repere: referințele mitice și mitologice în cazul unor mituri ale secolului al XX-lea, precum și mecanisme/fenomene care conduc la crearea unor mituri în societatea contemporană; utilizarea mitului în cadrul unor strategii; emergențe și iradieri ; rescriere și intertextualitate; eroul mitic postmodern; între mituri homerice și Nazism; de la ”vârsta de aur” la reinstaurarea mitului Unității; Dictatorul; Mitul revoluției - “proces dionisiac în desfășurare”; o “mitologie a agresiunii”; scriitori și mituri personale; scriitorul devenit mit.

Evaluare: portofoliu (răspunsuri la un număr de întrebări, fișe de lectură) 50%, participare activă 25%, prezență 25%

Arhetipologie

Consecvent, improbabilitatea explicitării arhetipului ca limbaj implicit și transpunerea acestuia într-un alt limbaj al imaginilor. Semnul iconic care desemnează o valoare. Simbolul – icon. Simbolul ca nucleu de structură al operei și valoare simbolică – atom de structurare poetică. Exemple și comentariu de caz renașcentist. Arte și arhetipuri. Rădăcinile ribozomatice ale transmisiunii arhetipurilor și diseminarea acestora între culturi, epoci, paradigme și limbaje specifice. Absorbirea unor noi semnificații Despre înțelesul intrinsec al operei de artă: motivele, imaginile, povestirile și alegoriile drept manifestări ale “valorilor simbolice”. Interpretarea acestor valori simbolice: principiile corective ale istoriei simptomelor culturale. Variațiile metaforice ale arhetipului, cu exemple de opere de artă și literare supuse interpretării.

Verificare – eseu

Scriitorul și „clironomia” lui complicată

În cazul lui Mateiu I. Caragiale scrisul este o moștenire paternă la propriu. Nu orice scriitor este fiul unui artist alt cuvântului, dar orice creație literară pune foarte strict problema unei „clironomii” paterne „împovărătoare”, ca să folosim expresia lui Mateiu (ngr.klironomia – moștenire), așa cum vom încerca să ne convingem apelând la câteva exemple doar în aparență eterogene: Corneille, Gide, Kafka, Pavese, Green, Giorgos Lanthimos (regizor grec, laureat la Cannes în 2009). Evaluare: o prezentare scrisă pe o temă abordată la curs.

Texte și contexte inițiatice

Este un curs interactiv prin care ne propunem să identificăm și să analizăm reperatele mitico-simbolice și reprezentările care slujesc modelării morale a tinerilor în societățile tradiționale, cu accent pe creațiile orale românești.

Vom avea în vedere atât structuri narative în proză (legende și povestiri cu nucleu mitologic), în versuri (epos eroic, baladă familială), cât și ritual-ceremoniale (colindele destinate tinerilor, repertoriul specific șezătorii, descântecetele).

Teme majore: tradițiile orale – cod de inițiere și persuadare, patroni mitici ai inițierii juvenile, agresori erotici, mijloace magice de accesare a Sacrului, model tradițional și opțiuni maritale.

Cerințe pentru absolvirea cursului: elaborarea unui comentariu intertextual pe teme date (având la bază bibliografia comentată).

Privire etnologică asupra societăților (post)comuniste

Pornind de la proiectul unei antropologii postcomuniste, cursul propune ca teme de reflecție atât aspecte ale României contemporane, cum ar fi: trecut, memorie și nostalgie, migrație, familie și noile tehnologii, cât și aspecte ale vieții în timpul comunismului: statul comunist și statutul femeii, consum și penurie. Referința va depăși spațiul național prin studii de caz asupra altor societăți foste comuniste din Europa.

Studii de gen

Apartenența individuală la una dintre cele două / trei categorii de gen este reglementată de societate tranșant, în limitele a ceea ce privirea este obișnuită să semnaleze în tiparele convențiilor asumate. Privirea, în același timp, semnalând conformitatea sau disonanța, operează incluzând în categoriile prestabilite sau excluzând individualul din canon.

Cursul are drept scop discutarea teoriilor despre gen și relațiile dintre genuri prin recursul la patru autori fundamentali, fiecare reprezentând un moment de (r)evoluție în istoria observării diferențelor de gen: Ann Fausto-Sterling, Joan Scott-Wallach, Judith Butler și R.W. Connell.

Evaluarea va presupune un eseu prin care veți proba una dintre teorii prin observarea societății contemporane sau prin comentarea statutului de gen al unui personaj literar ales de voi.